

# VRIJEME GORČINE I SVEOPĆEG RASAPA

Uglješa Šajtinac: Hedersfild, redateljica Aleks Čizholm, Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd



Potpuno, ali čudesno moćno je Uglješa Šajtinac analitički pronicao u strukturu materije koju je odabrao za dramsku obradu, zasijecao u bolesna čvorišta jednog društvenog bića, bez obzira kako se ono zvalo, državna zajednica koja je prskala po svim šavovima, ili jedna generacija evidentne mladosti, ali koja se rastrojila u niz pojedinačnih sudbina koje se, uglavnom nisu snašle u povijesnom kovitlacu koji je lomio sve pred sobom, nekadašnje moćnike obarao na pod šaljuci ih u pijanstvo beznadežnosti, mladi su postajali tridesetogodišnjaci, opterećeni nezadovoljstvom, a najmlađi se izživljavaju u seksualnim skarednostima. I sve je to Uglješa Šajtinac uspijevao da svede u okvire svoje drame, koristeći se metodom otvorene dramaturgije čiji su okviri bili široki, scenske situacije, iako su slijedile jedna iza druge, nisu stajale u onoj strogoj uslovnosti kojom se odlikovala klasična drama, ali tu slobodnu uslovnost Uglješa Šajtinac nije zloupotrebjavao dovodeći otvorenu dramaturgiju u konfuziju nereda. No, najimpresivnija je bila postupnost kojom je zarivao svoju sondu u materiju pa, umjesto da se fabulativni tok kretao horizontalnom linijom, smjer je vodio u dubinu iz koje su junaci izlazili s uvijek dograđivanom unutarnjom karakterologijom. Scene su nosile u sebi sintagmatsku energiju cjelovitosti, ali s mogućnošću da se otvaraju prema novim horizontima. I to je bila okosnica za prevođenje dramskih tkiva u scensku storiju.

U tu sintagmatsku otvorenost ulazila je redateljica Aleks Čizholm, oslobađajući iz njih i ono što je oblikovalo i vri-

jeme nastanka predstave, i širinu prostornosti, oličenu i samim naslovom drame, "Hadersfild", pronicala u mentalne odredbe lokalnog prostora iz kojeg je drama ishodila, raskrivala stvaralačke potencije svakog aktera predstave služeći se različitim modelima scenskog oblikovanja, od fizičkog teatra, katkad i teatra apsurdna, ali stvarajući i limane unutarnjeg prostodušja kada se susreću nekada tri školska druga, posebno u sceni kada se prisjećaju svojih školskih drugova koje je sudbinski vihor rasijao prostorom koji nema granica. Ali, bez obzira koliko različiti bili među sobom, svi oni govore jedinstvenim generacijskim jezikom, prelomljenim kroz koprenu osobnih sudbina. Sve je to uspjela detektirati redateljica Aleks Čizholm, i svemu tome naći scensku formulaciju, oblikovala široko polje u kojem su glumci, s lakoćom, pronalazili determinante svojih osobnosti, osobnosti likova koje su tumačili. I desilo se ono što jednu predstavu čini istinski velikom: likovi u interpretaciji glumaca koje smo susreli na pozornici, oslobađali su se "zmijskog svlaka" fikcionalnih određenja u dramskoj storiji, iskoračivali iz svoje literarne pozornosti i ukoračivali u svijet stvarnog.

Vrijeme zbivanja je - vrijeme sadašnje. Vrijeme gorčine i sveopćeg rasapa. Vrijeme posrnuća i lomljenja svih mogućih iluzija, vrijeme u kojem se petnaestogodišnje djevojčice podaju bludu, a tridesetogodišnjaci ih koriste ne radi zadovoljavanja svojih seksualnih poriva, već iz odmazde svih egzistencijalnih svojih čvorišta. To je priznanje da se dalje ne može.

Struktura drame i njene scenske projekcije data je u vidu priče u priči. Okvirnu priču čini sukob oca i sina. Ali to nije sukob generacija kako bi se, na prvi pogled, činilo, već sukob dva životno razbaštinjena čovjeka: jedan je skliznuo s trona životne uspješnosti, što mu je omogućavalo vrijeme prošlo, to skliznuće on utapa u alkoholu, razara porodicu i raskućuje kuću, drugi je izgubio putanju prema budućnosti, nestalo je miljokaza, orijentacije u vremenu i prostoru, u tom životnom vakuumu stoje jedan naspram drugog kao dva okljaštrena stabla. Tim se činom ispunjavaju dvije scenske situacije: prva i posljednja (mada iza posljednje situacije postoji još jedna scena, neka mogućnost bar moralnog pročišćenja). Unutar te okvirne priče razvija se priča o zbrajanju svega što oličava promašenost generacije koja ulazi u tridesetu godinu života, jedno desetljeće manje od junaka Meše Selimovića iz "Derviša i smrti", Ahmeda Narudina, koji kaže da nema nužnih energija da kreće dalje, a ni mogućnosti da se vrati u neka pribježišta od surovih iskušenja. Tu unutarnju priču ispunjavaju njih četvorica - jahača apokalipse - i svaki od njih ima svoju boju neostvarenosti. U njihov krug se upliće i jedna djevojčica, sa svojim djetinjstkim atributima, osim prijevremenih iskušenja. Oni oblikuju kloaku jedne životne sredine, unose svoju istrošenost iluzija, svoje pomirenje s nekim činovničkim službovanjem i ranim ustajanjem, sa svojim odlaskom u inostranstvo gdje rade do krajnjeg iscrpljenja, a četvrti je, već i ranije, utonuo u duhovno pomračenje i fizičkim osakaćenjem. Djevojčica je amblem rastočenosti, mada ima oblik bulke. Imena su im nasumična, s blagim koloritom tradicionalizma: Raša, Ivan, Dule, Igor i Milica. Dvojica od njih su protagonisti scenske razrade: Raša je nosilac dinamizma, zamajac kretanja zbivanja, od njega potječu sve akcije, on dinamizira međusobne odnose, stvara čvorišta sukoba i njihovih razrješenja, podstiče i zaustavlja radnju. Sve je to spregnuto u njegovo ime - Raša. Tumačio ga je Goran Šušljik. On je oličenje neistrošene inteligencije, ali zapuštene i zakorovljenje, prekinutih studija i zatomljenog pjesničkog talenta. Živi s pijanim ocem koji ga, u napadu pijanstva, izgoni iz kuće, a, kada se udalji, traži ga čak posredstvom policije, s istinskim očinskim zazivom: "Prijavljujem nestanak deteta". On je sonda koja se zariva u skrivene prostore svojih sugovornika, osvjetljuje ih i plasira, puni istinu o njima. U samoj interpretaciji on se koristi metodom uživljanja, traženja mogućnosti pune identifikacije s likom, ali, istovremeno, otkriva u sebi začudnu energiju kojom je vajao svoj lik. Glas mu je prodoran, geste žive, mizanscen nepredvidljiv otimajući se bilo kakvoj shemi, on vaja svoj lik cizelirajući detalje, ali ne narušavajući cjelinu, lik mu se pojavljuje do opipljivosti, neposredne prepoznatljivosti, oslobađa se fikcionalnih nanosa svoje literarne postvarenosti i ukazuje se u svjetlu svoje stvarnosne punine. Njegova je govorna energija gotovo zadivljujuća i njome se definira atmosfera određene scenske situacije, bez patvorene "dogradnje" lika izglumljivanjem, onim poraznim "kao da". Njegova je kreacija satkana od - prirodnosti!

Druga paradigmatična okosnica dramskih zbivanja jest kreacija Nebojše Glogovca u liku umno i fizički poremećenog Ivana. I, ako bismo igru Gorana Šušljika mogli označiti "dinamičkom metaforom" scenskog zbivanja, igru Nebojše Glogovca bismo mogli predstaviti "proširenom metaforom", kako je veliki srpski helenist Miloš Đurić nazvao Homerov način komponiranja poetskih slika "ružoprstih" junakinja. Njegov lik ne pokreće radnju, već je zaustavlja u datom trenutku preispitivanja onoga što se zbivalo i koje on pokušava obnoviti, ali zastaju u njegovoj pomućenoj svijesti. On je svoj lik doveo do onog stupnja originalnosti u kojem se stacioniraju sve smislene odrednice njegove, i teško je zamisliti nekog drugog protagonista ovog lika, koji bi pronašao drugačiju formulaciju i oslobodio se onog paradigmatičnog kojim je Nebojša Glogovac oblikovao svoj lik. Njegov stakato govor, doslovno preveden, nudi se u takvoj svojoj punini da je nemoguće zamisliti njegov lik izvan ozračja u kojemu ga je Glogovac smjestio. On je, na volšeban način, pronalazio cezure kojima je presijecao misaoni tok dajući mu paranoičnu vizuru, pronalazio akcente kojim je razotkrivao pomjerenu logiku njegovog zamračenog uma, pronalazio intonativne udare, obično na početku neke odlomljene dionice govora, ali bez napasnosti glumačkog htijenja, s čudesnim razumjevanjem logike pomjerenog govora, kao da skuplja krhotine neke skupocjene amfore i pokušava da ih vrati na njihovo prirodno mjesto, ali je nemoguće prikazati pukotinu, iz kojih se oslobađa smeđa boja terakote.

Žensku junakinju, Milicu, tumačila je Tijana Mladenović. Ona u lik ulazi sa svojim fizičkim datostima, djetinjstkim izgledom i lica i tijela, glas joj se realizira u visokim sferama soprana, još nedozrelog od djetinjstkih nanosa, tijelo je osnovni vokabular od kojega gradi svoje rečitativne dionice, kreće se rubom scenskih zbivanja, u nuđenju tijela kao da nalazi jedino moguće ishodište iz zagušene atmosfere koju ona, zapravo, i ne primjećuje i to je ono osnovno obilježje njene tragičnosti.

Dule, u interpretaciji Vojina Četkovića i Igor Damjana Kecojevića, unosili su u igru onoliko stvaralačkog dinamizma koliko je bilo potrebno da se održi ona ravan koju je oblikovao Goran Šušljik, ugrađivali se u čvorište i izlazili iz njih s osjećanjem nužne mjere koja je bila potrebna da se održi atmosfera.

Josif Tatić, kao Otac, ponudio je svoj lik prepoznatljiv s malih ekrana, robustan, s pijanskim govornim kaskadama, ali topao i nenapadan.

Scenograf Marija Kalabić je u scenski prostor unosila samo ono najnužnije za razvijanje radnje, ali je, istovremeno, tome prostoru davala neki mir, očuvano dostojanstvo, pomalo poetski intonirano, koje je dolazilo iz preživljenog vremena i javljalo se kao kontrapunkt ili platno na kojemu su bili još vidljivi životni grafemi koje su ispisivali protagonisti igre. Toj "diskreciji" pridruživali su se i kostimi Jelisavete Tatić - Čuturilo.

Gromoglasnim aplauzom su akteri predstave ispraćeni sa pozornice.

*Vojislav Vujanović*



**Kada ste rekli da je komad tako tečno i dobro napisan kao da je engleski, interesantan je podatak da je on svoju premijeru imao upravo u Engleskoj, pa tek onda u Srbiji, što svakako, potvrđuje njegovu univerzalnost?!**

Pa da. On je čak doručivani, ili zadnja „ruka“ mu je radena tamo, jer Uglješa je radio u nekoj radionici u Britaniji upravo sa rediteljkom (op. autora Aleks Čizholm- Alex Chisholm), koja je, inače, po struci dramaturg. Ovo, zaista, potvrđuje da ne možeš da napraviš ništa univerzalno, ako ne kreneš od nečega što tebe dira, iz čega ti crpiš, ono što je tvoj, ne jezik u onom ograničavajućem smislu, nego jezik kojim si se naučio i da dišeš i da govoriš i da menjaš emocije. E, tek onda si siguran da možeš da napraviš nešto što će prepoznati ljudi u raznim delovima zemlje i to je osim talenta i stručnosti koju Uglješa ima čini mi se bilo presudno. Pisao ga je iz svoje utrobe i govori o nečemu što verovatno i dan-danas boli, ali, valjda, se malo zalečilo, kao što smo se mi zalečili igrajući predstavu.

**Hadersfild je priča o prijateljstvu, razumijevanju, o problemima koje ne želimo da vidimo, ali su svuda oko nas. To je priča koja se tiče svih nas u ovim zemljama u tranziciji, priča ljudi koji su prešli tih „famoznih“ 30 godina, s tim da je od toga jedna decenija prošla u nekom vakuumu, u „neznanju“?!**

Jeste, čini mi se da nije to pitanje samo nas u Srbiji. Ovo je pitanje i onih u Engleskoj, ali, naravno, da su to oni bazični problemi, bazična pitanja nas u zemljama regiona i svakog

**Goran Šušljik**

# LIKOVNI KOJE IGRAMO PRIVATNO SU DIO NAS

Razgovarala: Danijela Regoje

**Premijera „Hadersfilda“ na sceni „Bojan Stupica“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta u Beogradu bila je početkom 2005. godine. Od tada se predstava s velikim uspjehom igra i u Srbiji, ali i na gostovanjima. Potvrda tom podatku su i brojne nagrade, između ostalih, i Sterijine nagrade, koje su dodijeljene Nebojši Glogovcu i Vama za glumačka ostvarenja?!**

2005. godine kada smo se susreli s tim tekstom, on nam se učinio jako važnim u tom trenutku. Ne samo kao profesionalcima, ne samo zbog toga što je on stvarno dramski kvalitetno „spakovan“, onako kako treba, gotovo nalik engleskim komadima, nego zato što nas je dirnuo kao ljude, jer nam je otvorilo neka pitanja na koja i dalje nismo znali odgovor, a to su: ko smo mi, šta smo sve živeli, šta smo mogli da živimo, ali izbjegli smo sticajem okolnosti, slučajnosti itd, a živeli su ga neki tu pored nas. To je, naravno, bilo sve divno prepoznati, jer nije bilo baš lako izvesti to, dakle, onoliko koliko ti je to sve blisko i koliko te boli toliko se i ti braniš od toga. Tako da je taj proces na neki način bio bolan i neizvestan i mislim, dešava se, ne tako retko da ti nešto tako i lično znači, a onda se to prosto desi kao neki profesionalni trijumf. To se nama u tim srećnim okolnostima i dobrim elementima i desilo.

čovjeka koji je prešao 30 godina. Mi te odgovore često ne znamo. Naravno da nas oni muče i da je tog beznađa suviše, ma, možda i previše na ovom našem prostoru, zato što smo mi prečesto, na neki način, digli ruke od onog najbližeg. Ovaj komad govori o tome, o tome da ti je nešto najbliže, neki spas, neka moguća sreća, neki otvor - tu pored tebe, ali da je najteže oprostiti sebi, a i sam sebi najlakše zamagliš pogled na tog drugog. Dakle, da ne govorimo te neke „velike“ riječi. Ovo jeste komad utemeljen u emociju i pravi život, ali to je komad i o nadi, i o ljubavi, i o prijateljstvu i o nama.

**Lik Raše kojeg igrate je lik mladića koji potiče iz „raspadnute“ porodice, u kojoj je otac alkoholičar. Raša iza sebe ima nesrećnu ljubav, nesređen život. Čovjek koji je izgubljen i u vremenu i u prostoru i koji to svoje nezadovoljstvo na vrlo surov način ispoljava prema ljudima koji ga vole, ps samim tim to najmanje i zaslužuju. No, ipak uspijevate zahvaljujući Ivanu (igra ga Nebojša Glogovac) povratiti samopouzdanje i uzeti od njega svu tu ljubav koju on ima i vjeru u život. Mada Ivan razloga za to ima najmanje, jer je bolestan i ima najmanje nade da vjeruje u bolje sutra - on to najviše pokazuje.**

Ma to je nama bilo najčudesnije i najdragocenije u komadu, zato što ma koliko delovalo uobičajeno, čak i dramaturški opravdano, retko se dešava da nešto tako istinito i vrlo jednostavno, a to je odnos dva čoveka, možeš pročitati ili imati priku da igraš. Nama je to bilo značajno prvo kao ljudima, mislim i Nebojši i meni da se suočimo na neki način sami sa sobom i na taj način smo onda uspeli da igramo te likove. Ti likovi, bez obzira što jesu, naročito Nebojšin, su samo delovi nas kao ljudi - privatno i to je bio jedini mogući ključ da čitav taj put naših likova mi preživimo, naravno, koliko je to moguće i koliko nas to ne bi odvelo u nešto drugo. Da, moguće je, dakle, iskupljenje, moguće je rast i zrelost, moguća je ljubav, ali to i boli.

**Taj ključ, koji ste spomenuli, uspešno je otvarao vrata gdje god ste nastupali s ovom predstavom i na neki način je inicirao i nastanak istoimenog filma, koji ste producirali Nebojša i Vi. U filmu igraju isti likovi, s tim da se pojavljuju još Jelisaveta Seka Sablić koja igra Ivanovu majku, i Miki Manojlović, koji tumači lik pisca s kojim radite intervju na lokalnoj radio-stanici?!**

Zahvaljujući svim ovim rezultatima glumačkim, ali pre svega ljudskim imali smo potrebu da sve to stavimo u nešto što

se zove film iz prostog razloga što film sticajem okolnosti može da traje u vremenu mnogo duže nego jedna predstava. Mi smo mnogo vezani za ovu predstavu, ali učinilo nam se da sad ovo treba pokazati i negde drugo i nekom drugom i učitati ga u taj neki medij, iako to nije bilo lako, ali smo sad srećni. Dobili smo i mnoge nagrade, ali nije to najvažnije. Film sada putuje po festivalima po Evropi i svetu i zbog toga smo srećni. Nebojšina i moja producentska kuća je odlučila da nastavi da se bavi ovim poslom upravo zbog toga što smo uspeli da uradimo ono što smo želeli onako kako smo želeli i bioskopska premijera je 5. decembra i onda krećemo u redovnu distribuciju.

**Na proteklom Sarajevu Film Festivalu imali smo priliku gledati ovaj film u Takmičarskoj selekciji, no hoće li biti te kino distribucije i po BiH?!**

To ne zavisi samo od nas, mi smo već razgovarali sa nekim distributerima, nadamo se da ćemo to dogovoriti. Stvarno bi se jako radovali da se film prikaže i ovde. Mislim da bi to vredelo, jer ovaj prostor, vi malo bolje nego mi, vraćamo kinematografiju i bilo bi dobro da publika počne polako da se navikava da je bioskop ipak bolje mesto za gledanje filma nego televizija.



U svojoj, tek nešto više od deset godina dugoj, karijeri glumac Nebojša Glogovac odigrao je dvadesetak zapaženih uloga. U kazalištu se posebno istaknuo u veoma gledanim predstavama poput: "Bureta baruta", "U potpalublju", "Tamna je noć", "Zlatno runo", i drugim. Broj odigranih filmskih uloga još je veći: "Ubistvo s predumišljajem", "Do koske", "Bure baruta", "Nebeska udica", "Boomerang", "Normalni ljudi", "Munje", itd. Rođeni talent. Publika ga naprosto obožava. Unatoč svojoj popularnosti nije uobražena zvijezda, naprotiv, jako je skroman i prijatan. U to smo se uvjerali i nakon uspješno odigrane uloge Ivana u predstavi «Hadersfild» pred brčanskom publikom.

**Nebojša Glogovac, glumac**

## «HADERSFILD» JE PRVI SLUČAJ GDE SAM JA TRAŽIO DA IGRAM ODREĐENU ULOGU JER MI SE DOPAO LIK IVANA

Razgovarao : Mario Ivkić

**Gospodine Glogovac može li i jedna dobra predstava i jedan dobar film bez vas!?**

Pa može ako to radi Al Pacino! (smijeh). Šalim se, bre! Može, naravno da može. Ako mislite na ovih zadnjih nekoliko mojih uspeha, hvala vam mnogo na komplimentu. Lepo je, neznam, ispunjen sam na neki način. Sada na primer ovaj film «Klopka», film «Hadersfild» koji smo uradili i ova predstava su, ja mislim, najbolje što sam radio do sada. Zaista uživam u tome i prija mi nekako. Osećam da sam napredovao.

**Nije da vam se sada ulagujem, nego zbilja iz vas i sada zrači nekakva pozitivna i prijatna energija. Zbilja ste rođeni da bude zapaženi.**

Verovatno sam tu energiju nasledio od oca, majke, odrastanja, detinjstva, školovanja. Sve to zajedno čini čoveka. I sve što mu se desi čini čoveka. Onda malo razmišljanja o svemu tome i onda se neke stvari slože. Ja dosta volim svoj posao i dosta iskreno želim da doznam tu neku istinu, kako god se

zvala. To je onako malo sebično, odnosno egoistično. Ja ustvari gledam da meni bude lepo. A meni je lepo kad je to dobro i kad vidim da stvar radi i da sam ja unutra. Tad i ja uživam i tome ustvari težim najviše. Pa se možda zato vidi ta moja energija.

**Publika vas obožava. Evo i nakon ove uloge Ivana u «Hadersfildu» koju ste igrali u Brčkom isti komentari publike. Kako ste vi doživjeli tu ulogu?**

Ta uloga nije nastala sa nekim preteranim pretenzijama. Rađena je kao jedna mala predstava na maloj sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta i nismo mi tu nešto mislili da ćemo da ostvarimo ne znam kakve uloge. Eto igrom slučaja ovo je prvi put da sam tražio da igram određenu ulogu. U prvobitnoj podeli bilo je zamišljeno da ja igram Rašu a da



Goran igra Ivana. Ali pošto sam ja nešto slično Rašinom miljeu i načinu života već odigrao u «Potpalublju» i još nekim predstavama i filmovima onda mi nije bio neki izazov uzeti i ovu ulogu. Dopao mi se lik Ivana i reko sam to i reditelju i upravniku da bih ja to voleo i da bi mene to ispunilo i nekako intrigiralo. I eto na kraju je tako i bilo. Što se pokazalo i meni kao zadovoljstvo i dobro za predstavu.

**Je li teško igrati tu ulogu?**

U početku je bilo sa tim nekim lakim pristupom i nekim školskim primerom rada. Pravili smo maltene ono kao na akademiji neke likove koji treba da odigraju svoje role. U

početku je to bilo tako dobro, kvalitetno i to se videlo na pret-premijeri i premijeri. Videli smo šta smo napravili. To je bilo cika, vriska, plakanje, aplauzi, ludilo, sve je bilo super. E onda je postalo na neki način opterećenje opravdavati to svaki put! Pošto se nagruvala priča neverovatno oko svega toga i pročulo se. Tu je počela ustvari jedna vrsta odgovornosti i težine. Ali ni ona nije tako strašna.

**Kako je po vama reagirala publika u Brčkom? Je li isto kao i na premijeri?**

U početku je bilo neko suzdržavanje. Dobro, tako je bilo i u Beogradu. Dok ne krene neka vrsta dešavanja, dok ne prođe neka prva četvrtina, dok ljudi pohvataju o čemu se radi i koja je to vrsta priče. Tu ima nekih stvari koje ljudima ili smetaju ili su im kao za početak malo neprimerene. Međutim, kasnije se stvar otkravljuje i vrlo slično se ponašala publika, kao u Beogradu.



**Jeste li ranije bili u Brčkom?**

Nisam. Ovo mi je prvi put.

**Ovo u Brčkom su susreti profesionalnih BiH kazališta, no od ove godine je repertoar proširen i na učesće kazališta iz susjednih zemalja. Kako vi gledate na sve te festivale, kojih ima već mnogo u bivšoj Jugoslaviji i koji su ponekada jako slični?**

Ma, to je divna stvar! Festivali i ustvari ta vrsta razmene i druženja sve je to zanimljivo. Vidimo šta se to radi u susednim zemljama, u Hrvatskoj, Sloveniji, BiH. Sve je to i dalje u nekom duhu objedinjeno. I dalje tu ima neki zajednički sadržilac, bez obzira šta se sve desilo. I ta vrsta razlika koje su nastale sa tim zajedničkim imeniteljem koji postoji je dragocen i super za neki novi pogled, za neko obogaćivanje. Tom razmenom dobiju i jedni i drugi ponešto. Tim mešanjem se dobije na kalitetu i na iskustvu.

**Publici ste ovdje definitivno, jedno veliko osvježenje. No čini se da ste sada došli na ovaj festival kao jedna jaka konkurencija za ostale kazališne kuće. Što mislite o tome?**

Pa tako i treba da bude. Tako svi treba da rade! Ne vidim tu ništa loše!

**Vjerujem da se mnogi plaše kako ćete vi pokupiti glavne nagrade u Brčkom.**

Pa i ja se plašim! (smijeh)

**Ako bi vas netko iz nekog od BiH kazališta pozvao da igrate u njihovim predstavama ili filmu, biste li prihvatili poziv?**

Ja zaista nisam konformista ili ne znam kako bih to nazvao pa da moram da radim samo u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Čak naprotiv, svaku dobru priliku, dobru saradnju, dobar tekst, dobru ekipu, dobrog reditelja, dobar lik za mene koji bi mi bio neko iskušenje, vrlo rado bih prihvatio. Evo nedavno sam na Brionima radio sa hrvatskim kolegama predstavu «Pijana noć» po Krležinom tekstu i to je bilo jako zanimljivo iskustvo.

**Ja vas nisam vidio u nekoj od mase sapunica koje su u zadnje vrijeme preplavile skoro sve TV kanale. Igrate li u njima i kako uopće gledate na uključivanje glumaca u taj, moramo ga nazvati, biznis?**

Te sapunice su zaista živa pošast. Neznam da li ima kvalitetnih sapunica, nisam ih primetio. Prosto je teško izvodljivo da budu kvalitetne jer ih ima po tristo nastavaka i snima se pet komada dnevno i tako dalje. Ali glumci koji se pojavljuju u tim sapunicama ne znači da su izgubili svoj glumački potencijal ulaskom u takve projekte. Ja sam lično radio «Porodično blago», seriju od 50 epizoda, ali to je bilo pre nekih osam ili devet godina. Ustvari to i nije sapunica, to je porodična serija. Imao sam i ja ta iskustva svakodnevnog snimanja po nekoliko meseci. To je zanimljivo kao jedan zanatski deo. Odradiš jednu vrstu tog brzog, lakog posla i tu dobiješ jednu vrstu treninga i kontinuiteta. Zato, ne mislim da se ljudi sada zakopavaju sa sapunicom. To je i jedan od načina da se preživi, jedna sigurna plata za neko vreme, što je sasvim razumljivo za naše vreme i naše prostore. Zato mislim da ne treba nikoga osuđivati zbog toga. Možda samo treba obratiti pažnju na ipak nekakav nivo kvaliteta tih priča. To prosto postoji i protiv toga se sada ne možemo boriti, možemo samo to pokušati unaprediti da postane kvalitetnije.

**Film «Hadersfild» je jedan od vaših zadnjih filmova koje ste snimali. Još nije stigao ovdje u naša kina, ali nadamo mu se uskoro. Možete li nam za kraj reći na čemu trenutno radite?**

Evo sada radim na jednoj kratkoj seriji od 10 epizoda «Moj rođak sa sela». Spremam takođe jedan TV film koji treba da se snima u januaru. Sa Dejanom Mijačem spremam jednu predstavu koja se igra u Jugoslovenskom dramskom pozorištu po novom tekstu Biljane Srbljanović «Barbelo». Četvrtog septembra treba da je premijera što se filma tiče. Petog decembra je srbijanska premijera filma «Hadersfild», pa ćemo nakon toga verovatno krenuti dalje i ka vama.

**Puno posla! Jeste li umorni?**

Pa mogu vam reći da me uhvatio neki talas zamora koji traje po dan, dva, tri. Ali stignem nekako. Ali to nije ono kao kopaš njivu pa znaš da si od toga umoran. Nego to, cimaš tamo amo, levo, desno, putuješ, iz kola u kola, i onda te stigne taj umor. Ali prođe.

**Da vas i ja nebih dodatno umarao, hvala vam za razgovor i dodite nam opet. Drag ste nam glumac i čovjek.**

Hvala vam lepo!

Predstavu "Hadersfild" Jugoslovenskog dramskog pozorišta brčanska publika nagradila do sada najvećim aplauzom

## U OVOJ PREDSTAVI SU ČAK I ČESTE VULGARNOSTI DOBRO ZVUČALE

Mladi glumci Jugoslovenskog dramskog pozorišta zaigrali su "Hadersfild" i počeli sa psovka i to sočnim i prečestim. Par starijih gospođa koje su sjedile u mojoj blizini već nakon par minuta predstave počele su se meškoljiti u svom sjedištu a nešto kasnije i mrmljajući negodovati zbog psovki. No! Prošlo je nekih tridesetak minuta predstave, obratih pažnju na te dame i primjetih kako vidno uživaju i smiju se na komične scene. Na kraju predstave te iste dame izlaze iz dvorane i brišu suze. Možda to najbolje pokazuje kako je većina publike doživjela odigranu predstavu. Neke od njih po običaju zamolili smo da s nama podijele prve dojmove nakon viđenog.

"Predstava je zaista bila veličanstvena. Ovo Brčko nema baš često priliku da vidi. Glumci su pokazali da su zaista perjanice u svom poslu. Posebno glavni glumac Nebojša Glogovac koji je mestravno odigrao ulogu Ivana. Ne znam kako se zove ovaj glumac koji je glumio Rašu. I on je zaista na vrhunskom nivou. Njih dvojica su iznijeli čitavu predstavu, naravno uz pomoć ovih ostalih glumaca, ali ova dvojica su zaista bili veličanstveni.", prokomentirao nam je jedan gospodin izlazeći iz dvorane.

"Avangardno! Moderno. Možda za moj pojam malo i avangardnije pošto ja ne volim vulgarnost u umjetnosti, ali sve u svemu je izuzetna predstava. I njen kraj je sav u simboličici onako kakva je i kompletna predstava. Znači, možemo se prepoznati svi u ovim vremenima", komentar je jedne gospođe.

I sljedeći naš sugovornik slično ostalima komentira predstavu: "Predstava je neuobičajena, izvrsna, iscrpljujuća, tužna, nesrećna. Na kraju ona borba za život koja uvijek postoji. Preklorasno!"



Ovoga puta se u davanju komentara na odgledanu predstavu publika zaista nije suzdržavala u komentarima. Evo što je kazao jedan od posjetitelja: "Jedna od najboljih predstava koje sam u posljednje vrijeme gledao. Predstava koja te okupira iz sekunde u sekundu. Likovi izvrsni, gluma fantastična. Najupečatljiviji je lik Ivana koji je fantastično urađen. Mislio sam u početku kazati da je predstava puna vulgarnosti, ali u ovako izvrsnu predstavu čak se i to uklopilo."

Mario Ivkić

## OPET ME ODNEKUD IŠTU TVOJE RIJEČI

U gradu Pozorišnih Susreta život uspori naglo – pao je snijeg, okitio i zarobio studenu posavsku čaršiju. Vrijeme kao stvoreno za razmišljanje, za sjećanje i prisjećanje, za poeziju, dobru i iskrenu. Da takve poezije još ima i da će je i dalje biti uvjerali smo se u nedjelju poslije podne kada je promovirana knjiga *Obrana bola*, pjesnika Novaka Tanasića. Izdavač ove knjige je Srpsko prosvjetno i kulturno društvo «Prosvjeta» iz Brčkog.

Marica Lakić, u ulozi moderatorice, prvo je pročitala nekoliko pjesama.



Branislav Ribar, predsjednik „Prosvjete“, kratko se osvrnuo na književni opus Novaka Tanasića te istakao kako mu je izuzetna čast što može reći par riječi o Novaku kao čovjeku, kao prijatelju i kao pjesniku.

Prof. dr. Miljko Šindić istakao je između ostalog da su pjesničke misli Tanasića mnogo bliže čovjeku, nego što je to moguće zamisliti.

„Ova zbirka sama sebe tumači i pokazuje autora kroz njegove emotivne misli. Pjesnik ne prestaje da voli i kad to neizmerno boli, upravlja se po zakonima prirode, duše i tela. I duga se pred čarolijom Tanasićevih stihova pohotno svlači željna prisustva i greha. „Obrana bola“ na meta-jezičkom planu je recipročan monolog sa ženom i pesmom, te je autentično svedočanstvo o stvaranju i postojanju“, istakao je prof. M. Šindić.

Potom je Novak pročitao nekoliko pjesama a naročito je dirljiva bila pjesma o majci koja nikoga u sali nije ostavila ravnodušnim.

Među gostima u publici bili su i članovi Kluba pisaca „Savovanje“ iz Šamca, čiji je član sam pjesnik N. Tanasić, a jedan od njih, dr. Stanko Pivašević, istakao je kako je u poeziji N. Tanasića prisutna žena, prisutna radost, prisutna tuga, i da ljepota te žene koju Novak opisuje nije nimalo vulgarna.

Izvod iz biografije Novaka Tanasića:

Rođen u Obudovcu 1952. godine, gdje i danas živi. Piše poeziju ali se okušao i kroz prozu i aforizam. Radi i kratke autorske scenske igre, satirično-humorističke sadržine, i dramatizacije tekstova za scensko izvođenje, uglavnom za potrebe „Dramskog studija“ iz Obudovca. Profesionalno se bavi novinarskim zanatom. Ovo mu je treća knjiga.

Hakija Karić



78. сезона 2007/08.

Народно позориште Републике Српске  
Бања Лука  
Позоришна сцена Козарска Дубица

Небојша Дугалић

# Омерпаша Латас

по Иву Андрићу

Ауторски пројекат  
Небојше Дугалића

улоге:

Небојша Дугалић, Николина Ђорђевић, Душко Мазалица, Жељко Касап,  
Игор Бенчина Александар Бланић, Ђорђе Марковић, Горан Јокић, Бошко Ђурђевић,  
Слободан Перишић, Љиљана Чекић, Гордана Милиновић,  
Добрица Агатоновић - Ага, Борис Шавија, Небојша Зубовић, Љубиша Савановић,  
Борислав Драгичевић, Ковиљка Шипка, Драгослав Љубов Медојевић,  
Зоран Станишић, Данило Попржен, Стефан Бундало, Огњен Копуз, Дејан Андрић,  
Марио Василије Лукајић, Александар Стојковић, Бранко Јанковић, Златан Видовић,  
Велимир Бланић, Драшко Видовић, Слађана Зрнић, Јована Мирковић,  
Верица Николић, Сњежаба Штикић, Мирзета Јакшић, Ања Станић, Перо Рис,  
Гојко Шантић, Миљка Брђанин - Бабић, Олег Милошевић, Александар Личина,  
Јована Летић

# ИСКРЕ ПОЗОРИШТА

Позориште! Зашто Позориште? Место Тишине Зачудности Страсти Огољавања. Место одабира Узвишеног језика Природности Неспуганости Елеганције Духа.

За кога стварамо овако посустали под раздртим Небом? Чему служимо? Амбицијама што ће нас надживети? Страстима што владају у нама?

Омеђена општрим обрису, сцена нам нуди јавну усамљеност, силу простора, једноставност израза. И кад безброј светла осветљава наш пут ка Истини, и кад гледалиште у вртлогу сцене дише нашим дахом и кад напуштајући Позориште очекујете да будете бољи, а свет у који се враћате нежнији, Позориште тек тада живи, искри и привлачи. Оно има своје тренутке изгубљености, тоњења, блуђења због чега је тако привлачно с обе стране рампе. Зато у његовој ацени могу опстати само они који признају ту спрегу, препознају ту мелодију.

Узбурканост срца, дисање коже, капи Душе. То је сцена. ХИСТРИОН... Крв. Зној. Сузе. Позив на игру. Искорак у ново... Позориште живи, смењује се. Продужава корак у сенкама што нестају.

Запитајмо ветар, талас, птицу, запитајмо све што се миче, да ли је Време стало, да ли уздише Позориште?! Да, уздише. За оне што воле тајне срца скривене, сцена је место Страсти, Истине, Открића и

они највише долазе у Позориште. А оно траје. Дух уметности вреба иза сваке завесе, иза сваке маске. Неуништив је. Спречава да све пропадне. Упркос онима што подилазе јефтним укусима публике желећи да нас лише тог тајанственог уточишта, Оно ће увек наћи излаз за невин, слободан и снажан Живот. За службу Истини.

Но, без обзира на традицију Духа и сврху свог постојања позориште остаје јединствено и необично. У њему свако свакога посматра, одмерава, просуђује. Оно нам је неопходно. Али, без Душе глумца нема позоришног чина. Нема чаролије, Предавања, иако су: страх, жалост, разочарења чести пратиоци глумачког рада, нестајања на сцени. И мучног трагања. Јер, оно што се дуго тражи и жели достиже се не страшћу већ стрпљењем, гипкошћу, и неком врстом посвећености. Страшне дубине Духа и патње Душе, неубичајена мисаона усредоточеност, слична верском заносу, прати уметничко дело. Зато су стваралачке муке и најжешће и једноставности израза тако ретке. А сврха је позоришне уметности да дубоко осетимо, а не да разумемо те искре Љубави, искре Силе, искре Истине што нам открива Сцена... за трагом Звезда... у славу ТАЛИЈЕ.

*Дара Стојиљковић*



# ПОГИБЕЉ ЖИВОТА ИЛИ ЖИВОТ У ПОГИБЕЉИ

Синови умиру први, Мате Матишић; ГДК Гавела, Загреб, режија Божидар Виолић



Када је, сада већ давне, 1986. године написао свој први комад, Мате Матишић је наговестио један несвакидашњи драматуршки таленат на просторима тадашње СФР Југославије. У великој мери то је потврдила праизведба његовог комада *Бљесак златног зуба* 1987. године у Сплиту. О својим књижевним почецима сам Матишић казује следеће:

”Писати сам почео прије студија права. Зашто? Како? Не знам. Једноставно се догодило. Узео сам математичку биљежницу и почео писати “Бљесак златног зуба”. Никад прије тога нисам желио бити писац. То ми се догодило. Могу рећи, без моје кривње. Студирао сам право тек тако, да имам некакву диплому. Данас је и мени самоме чудно да сам уписао и завршио тај факултет. Кад видим те правне књижурине уопће ми није јасно да сам ја то све скоро знао напамет.”

Од тада па до 2005. године када настаје текст *Синови умиру први* који је своје праизвођење доживео 15. децембра 2005. године на сцени Градског драмског казалишта *Гавела* у Загребу, а у режији Божидара Виолића, Матишић је само показао и доказао колико је снажна улога завичаја и завичајности у изградњи идентитета како текста тако и ликова које приказује. Наиме, и један и други текст тематски су повезани, јер је место збивање родна груда Матишића, Ричице код Имотског у Далматинској

загори. Док први текст прати судбину гастарбајтера из пишчевог завичаја, дотле *Синови умиру први* нуди једну сасвим другачију сумордневницу свакидашњице потомака људи описаних у *Бљеску златног зуба*.

Иако се у критици о Матишићевом делу наводи да је текст *Синови умиру први*, део тзв. ж’”Посмртне триологије” коју употпуњавају *Ничији син* и *Жена без тијела*, нама се чини да се може говорити о извесној дијалогији Матишићевог рада коју сачињавају *Бљесак златног зуба* и *Синови умиру први*.

Изазов који је пред ГДК *Гавела* ставио Матишићев текст *Синови умиру први*, лежи у његовој несвакидашњој актуелности, али и начину на који је извршена дистрибуција семантичког плана коју можемо да означимо као вишеструко укрштање различитих симбола, на основу чијег појединачног тумачења долазимо до крајње песимистичке представе савременог живота у Хрватској након потоњег рата 90-тих година XX века.

Доминанту силницу текста можемо да лоцирамо у речима самог аутора који о свом комаду каже:

”Па између осталог, опслуживање мртвих важан је посао живих. У том контексту земаљска кугла је једна велика гробница или септичка јама, и на крају повијести тако ће и скончати: као гробница или лијес човјечанства. А државе? Државе су заправо гробља омеђена оградама. Не знам статистику, али мислим да

је земља више настањена мртвима, него живима. Ако није, бит ће. Будућност припада смрти на земљи и ја сад само помало антиципирам главну улогу мртваца у животу земље. Исто као што литерарно осјећам да ће Хрвати бити први изумрли еуропски народ. Можда ме повијест демантира, али близина смрти у мојој домовини је стална и ја је осјећам као биопрогнозу. То је политичко-демографска катастрофа, али литерарно је то врло изазовно.”

Следећи ову крајње песимистичку визију аутора текста, режија, Божидар Виолић, окреће се изналажењу једног посебног сценског читања. То читање почива на укрштању неколико потпуно опречних стилских елемената. У првом реду то је сукобљавање два празна простора са почетка и краја представе. Док прву празнину попуњавају слике гробља и куће, догле другу празнину попуњава само гледалиште. Између ова два плана одвија се низ занимљивих решења у погледу стварања потпуне илузије живота у Ричицама. Заснивајући свој модел тумачења Матишића на могућој паралели са Гогољевим *Мртвим душама*, али и универзалистичком постулирању локалног, колоквијалног, завичајног, као што је случај са Пиранделом, Лорком и(ли) Чеховом, Виолић води представу у правцу истицања трагичне судбине појединца у неповољним друштвено-политичким околностима. Овако постулирано читање текста дозвољава режији да успостави жанровски чисте односе, тако да се представа креће у два засебна, али у себи и по себи јединствена правца. Тако први део сценског исказа можемо да означимо као гротеску, а други као оштру друштвено-политичку сатиру. Ови дивергентни смерови инсценације омогућавају и дистрибуцију низа симбола који се читавају у различитим ефектима као што су: реплике (примарни слој текста) сценографији (примарни слој представе), али и кључним радњама, мимици и гестикулацији (микроплативи режијског и глумачког задатка).

Црнотуморном ситуацијом на почетку представе назначена је сва трагика положаја у коме се налазе протагонисти. Наиме, породицама погинулих хрватских војника стиже писмо, од стране мафије да ће да им се за 5000 евра по по погинулом открити место на ком су покопани њихови синови. У том контексту посебно потресно је тражење попушта за два погинула сина. Одигравање представе на дијалекту у целости омогућава схватање како менталитета, тако и облика понашања код актера. Тим и таквим подражавањем стварности гледалац је заиста смештен у Далматинску загору, хтео–не хтео он је *активни* судионик предочених збивања. То једноставним средством постигнуто пребацавање рампе омогућава да се у потпуности реализује ситуација саживљавања са виђеним дејствима на сцени.

Инвентивно уобличена сцена гробља са почетка представе, командоске униформе сценских радника који износе/уносе сандук са Матишићевом фотографијом, те једноставно уобличена слика куће/дома Јакова, 62-годишњег пензионера из Ричица, дочарана помоћу дрвеног стола, боцуна вина и

тањиром манештре, дакле аутохтоним елементима далматинске свакодневице, омогућавају специфично црнотуморно укрштање живота и смрти. Наиме, док једе отац, Јаков (Љубомир Капор) извештава супругу Франку (Бисерка Ипша) и брата Луку (Дарко Милас) о резултатима идентификације пронађених лешева. Дакле, непосредни елемент живота (узимање хране и пића) укрштен је са непосредним елементом смрти (гробље). Из овог укрштања тече даље сценско моделовање које употпуњава појава покојниковог брата Мићуна (Dražen Kühn), који се не мири са захтевом мафије. Преко Мићуновог лика успоставља се и нова режијска мотивација сцене, јер се овом лику дају смернице како непосредног исказивања, како бунтовног менталитета Далматинске загоре, тако и симболичког повезивања живота и смрти, јер је он продужетак врсте, пошто му је жена бременита и носи *гуиће*, односно сина. У крутој патријархалној средини, не постоји схватање да је кћи *гуиће*, тај елемент сачуван је за сина.

Овако обликовани могући свет сцене у потпуности функционише на плану чисте фактографије и сам по себи постаје стварност. Надреалност гротеске чији је примарни садржај трговина мртвима, отвара низ поља микросимболичког садржаја у којима се у целости манифестује сумородневница свакодневнице савреме, друштвено-политички крајње актуелне ситуације у данашњој Хрватској. Захваљујући овоме могућа је констатација о храбрости писца, режисера, али и комплетног ансамбла ГДК *Гавела*, који су се упустили у авантуру ове представе.

Посебно место у тексту, али и у његовој како режијској, тако и глумачкој формулацији, заузима питање идентитета. У решавању овог проблема испољава се снага глумачких креација.

У првом реду ту је рола барда некадашњег југословенског, а данашњег хрватског глумишта, Пере Квргића у улози Драгољуба, пензионера из Ниша (Србија) који, такође тражи мртвог сина. Међутим, он не сме да открије свој прави идентитет пред Мићуновим саборцима, већ се он маскира у ”Хрвата из Војводине” како га Јаков представља. Квргићева реализација ове роле у потпуности оправдава став да у позоришту нема великих или малих улога, већ великих или малих глумаца. Изражајно ћутање, погруженост, страх елементи су на којима Квргић гради своје оправдање улоге и у потпуности га постиже.

Јаков у извођењу Љубомира Капора, такође једног од значајних имена савременог глумишта, обликован је тако да се ни једнога тренутка не добија утисак да пред нама није неки становник Ричица који доведен да јавно исприча своју причу и муку. Завидна глумачка енергија с којом он брани своју улогу, али и режијски задатак, видљива је у сценама дијалогског сукобљавања са супругом на почетку представе, и у тренутку када се, на њеном крају, опрашта са сином који је убио трудну жену, брата од стрица и најбољег пријатеља, те ће крвави круг затворити самоубиством.

Лику мајке, Јаковљеве супруге, Франке Бисерка Ипша, такође познато глумачко име, даје ону животну ноту која потиче из филозофије жена, од рођења научених да су "бића другог реда" и да "кушују" кад мучки говоре. Њено обраћање мужу, а потом сину и Драгољубу пуно је разумевања и представља истински глас народске мудрости. Бисерка Ипша је, заснивајући своје тумачење улоге на овим елементима, подарила једну занимљиву и успелу ролу у чијем задатку је садржано, не баш лако, укрштање симболике мајке (животодавке), верне супруге (архетипска слика традиционалне жене) и трагичне хероине која губи оба сина, али, на крају и даље остаје доследна својој позицији "гласа разума".

У доменима опште трагике жене узаврелог далмаинског камењара треба тражити корене позиционирања лика Марте, удовице, мајке двојице палих синова, коју је верно дочарала Власта Кнезовић. Посебно је на фону представљања менталитета, а самим тим и идентитета Далматиске загоре, уочљиво њено тражење и добијање "попуста" на мртве синове. Не излазећи из оквира гротеске Кнезовићева својом игром употпуњава општу, стравичну, црнохуморну слику.

Ликом Мићуна, преживелог сина, Dražen Kühn, успева да одговори на не баш лаке глумачке изазове, али и да уверљиво дочара бунтовнички карактер Ричанина.

У доменима потпуне саживљености са постављеним глумачким задацима и добро позициониране уверљиве игре треба тражити и глумачко тумачење осталих чланова ансамбла. Али, ту је потребно навести и један жанровски искорак који је начинио Свен Шестак у улози Анте, јер је у једном сегменту првог дела представе отишао у крајње редуванту карикатуру, нарушавајући тиме општи постулат гротеске. Међутим, тај недостатак је тешко уочљив и не ремети општи утисак добре глумачке игре ансамбла.

Свакако да предочена остварења не би била могућа без доброг текстуалног и режијског посталата, а у том сегменту треба тражити и завршну линију представе. Порука коју текст, али и извођење ГДК *Гавела*, остављају крајње је песимистичка, јер између две празнине које смо већ поменули, остаје питање ко стварно влада тим језивим, мрачним, простором. Одговор на ово питање даје нам други део представе и(ли) други део текста, јер одустајањем да крене ка могућем хепиенду, где би ископавањем тела оца нације или неприкосновеног савременог вође, мафија била приморана да ода локацију гробнице, црнохуморна позиција првог дела је избрисана. Уместо консеквентно обликоване гротеске, ми у овом другом делу добијамо један посебан облик сатире. Та сатира је тешка и саживућа, у њој сагоревају не само актери представе, јер већина их гине у међусобном обрачуна, већ се конституише виђење стварности у коме је мафија у потпуном тријумфу.

Упркос храбром покушају Мићуна да се као ветеран са својим саборцима отворено супротстави

државној мафији чији корени сежу до највиших инстанци, чак и одређених међународних кругова, јер се у једној његовој реплици помињу и "неки официри УНПРОФОР-а" који су "фотографирали своједобно" локације гробница, остаје горки укус коначне победе зле стране.

Гробница је откривена, дат је велики новац да се преузму драги покојници, али је идентитет кључне жртве споран, јер је днк анализа показала да је то само човек са *истим именом и презименом*, дакле, истим *идентитетом*, али не и генетском структуром. На овај начин успостављен је нови симболички план чији је кључни садржај прича о коренском, *генетски*, усађеном злу које даје простор на коме се живи.

Песимистичка пројекција "земље мртвих" тако је обликована овим необичним, неочекиваним, обратом у коме је зло на врхунцу. Тријумф зла потврђује и "зла крв" која се успоставља међу рођеном браћом, јер Лука, Јаковљев брат не прихвата да његово "дите" почива у истој гробници са убицом, братом од стица. И живи и мрти, браћа су одељена. Једино ко донекле пресеца то коренско зло јесте други Лукин син, тешки инвалид, у колицима, опасан експлозивом чува гроб мртве браће, чак и од рођеног оца. Његов глас и глас Франке, Мићунове супруге, остају светле тачке у том општем суноврату, али то су гласови трансцендентног плана, јер на иманентном плану они су изгубили све, само остаје да се дочека драга, жељена смрт.

Мрак у коме сцена остаје након представе је потпун и тежак. Гробница у којој писац, али и редитељ смештају свакодневност, оставља велики знак питања да ли је суштински избор писца, али и актера представе, као и у великој мери инволвиране публике, погубљивост живота или живот у погубљивости.

Изгубљене генерације које су 90-тих година ХХ века имале око 20-так година, данас, након рата и ратова, зависно од места рођења, су 40-годишњаци са дубоким ожиљцима ако су рат и ратове преживели, а у позицији да само сметају, и то сметају зато што су живи.

И они из тих генерација који су рат посредно искусили преко горког избеглиштва у далеке земље, неретко су и сами кренули путем смрти, како је једном од реплика и назначено, путем дроге.

Језиво је виђење опијености смрћу које ратови доносе, а које нам непосредно нуди и текст и представе, али иста таква је и кључна порука да над свим тим смртима постоје њихови господари који су извукли, али и даље извлаче велике личне користи, чак и онда када породице треба да подаре вечни мир својим најмилијима, да бар почивају тамо где су и поникли!

У томе ми видимо, али и препознајемо универзалну димензију овог текста, али и понуђене представе и стога не треба пренебрегнути чињеницу да је доживела педесето извођење на даскама ГДК *Гавела*, а судећи и по реакцијама брчанске публике, биће још много извођења овог комада, без обзира на сву сложеност њене структуре, симболике, али и поруке.

др Александар-Саша Грандић

Šemsudin Gegić, režiser

## ŠTA SVE MOŽE JEDNA KRVOPILJA

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

### U Brčko ste došli s Performansom Krvopija, Felinija iz Mostara? Zbog čega Mostar?

Ja s Mostarom sarađujem trideset godina. I za sve što sam u Mostaru napisao i režirao, ako je to neko mjerilo, dobio sam nagradu. Potenciram iz razloga, znači, Mostar je moj duhovni, inspirativni zavičaj. Ja u Mostaru osjećam ogromnu količinu inspiracije dok tamo radim, tako da se tamo često vraćam. Prije dvije godine kupili smo jednu staru kuću, i tamo sve više vremena provodim. Pišem i pripremam se za snimanje. To je jedini razlog zašto Mostar. Drugi od razloga, koji bi mogao biti prvi, je tekst koji ja radim od 1995 godine, odnosno 1996, nakon specijalizacije režije u Italiji, i ova mlada, sjajna glumica Jelena Kordić, kojoj sam ja želio dati da prva igra tu ulogu. Šta znači prva? To znači da će krvopija biti još, kao što ih ima svugdje u svijetu. Ona će biti vođa krvopija, koja će imati svoje druge male krvopije. One će također djelovati istovremeno ili u različitim periodima na prostorima BiH. Ali mi se tu ne zaustavljamo. Postoji interes za performans *Krvopija*, odnosno monodramu, kako hoće da je ljudi zovu. Iz okruženja, ne samo našeg govornoga, nego i iz Italije, Austrije. Mislim da bi te *Krvopije* mogle da progovore na engleskom, talijanskom, njemačkom, francuskom. Jer krvopije su uvijek krvopije. I zlo je svugdje zlo, i dobro je svugdje dobro, i ljubav je svugdje ljubav. To su ta dva razloga.

### A zašto je Krvopija na Susretima ?

To je pitanje na koje ja sretno i spretno dajem odgovor. Ovo je susret tih masovnih pojava, kreativnih, u kojima se susreću publika, umjetnici i novinari. Nema boljeg mjesta da Krvopija uđe i da odradi to što treba da odradi.

Ona je sinoć djelovala među publikom koja je bila na predstavi Kazališta iz Zagreba. To je bilo fenomenalno. Pjevala je i jedan dio iz performansa na izlazu za publiku. Radila je to i kod hotela, u gradu. Jučer smo to radili za studente u Omladinskom centru, uslijedile su ovacije. To je bila direktna komunikacija.

Večeras će performans biti premijerno izveden, a ovo dosad su bili samo inserti, dijelovi te monodrame, iznenađenje.

Vidite da se svaka najava igra pod maskom, kostimirana, njen ulazak i odlazak.

Pored glumačkog zadatka i rediteljske postavke, ona to veoma zdušno i profesionalno radi.

### Koji je razlog da ste se odlučili za termin performansa a ne monodrama?

To smo učinili ovdje u dogovoru sa sjajnim direktorom ovog Festivala, gospodinom Jakovom Amidžićem i s organizacionom odborom ovoga Festivala. Ja sam prošle godine također bio ovdje s mojom predstavom "Fundamentalisti ili Tajna mlade udovice", u pratećem programu.

Stavili smo "performans" da to malo sakrijemo. Ako stoji monodrama, odmah ide znak, ono jedan.

Međutim, za ovo ne treba ništa drugo osim da piše Krvopija. Vidite naš plakat i afiše, ustvari njen zdravstveni karton, na poleđini je tekst šta je ona. Bavi se dijeloškom, moral-



nom higijenom. Da ima kodeks ponašanja i djelovanja po kojem se ona vlada. Osnovno je da ne smije, kad tuđu krv isisa od nekoga, da je prenese na drugoga. Nama je pogodno tlo bilo za Krvopiju, da to uradimo kao umjetnički čin na ovom Festivalu, da to premijerno počnemo ovdje. I mislim da se dugo nećemo zaustaviti, kako su počeli pozivi za ova dva dana.

Ovo danas je bio samo dio toga, a za vrijeme cijele izvedbe, ona promijeni šesnaest likova.

Pleše, pjeva na engleskom, našem, svira. Cijeli dijapazon, spektar likova i karaktera.

Ima direktan kontakt s publikom, i preuzima od njih, ako postoji, tu zlu krv. Jer na kraju performansa ona kaže kada je osude da je kriva: „Možete, vi ste sad ja, ja sam sad vi. Ja sam sad zaprljana zlom krvlju, a vi ste sad čisti, nevini kakva sam ja došla. Ali meni je drago jer sam vas rasteretila.“

A onda se dogodilo da je dramaturgija života, društvo naše zajednice, cjelokupnog sistema, društvenopolitičkog sistema, najbolja pozornica za ovakav performans.

Vidite šta se događa, da se ponovo bude zle krvi, razmišljnja, negativne energije itd...

Mi pokušavamo da djelujemo na naš umjetnički način, da na to ukažemo i to zaustavimo.

### Jelena, na žalost, ne može govoriti s nama. Umjesto nje, recite koliko i kako je trajala priprema?

Pa ovo ste dobro rekli, na žalost ne treba govoriti, zato što je to dio uloge. Ona ne želi da govori, i ta zadaća je na mene pala. Ako progovori kao glumica, ona izlazi iz lika Krvopije. Ona je sve vrijeme ovdje Krvopija. Čak se protivila da joj i ime kažemo, zato što želi da ostane takva kakva jeste. Vidjeli ste koliko subjektivno djeluje na publiku sa svojim umjetničkim, glumačkim umijećem. Zbilja je odlična.

Ali zato ja preuzimam tu obavezu. Priprema je trajala kao da se priprema složen dramski projekt. To je trajalo oko dva mjeseca.

Što se tiče priprema za izvedbu, može se pomisliti da je to jedan glumac, jednostavna scenografija. Najteže je dosegnuti i postići jednostavnost u nekom umjetničkom izrazu.

Mislim da je ona sama sa šesnaest likova, koje promijeni u toku izvedbe, odlična. Pleše, pjeva, ima stilske pokrete, svira. Sve radi što može jedna krvopija da uradi.



## POTREBA PREISPITIVANJA ŽIVOTNE PROŠLOSTI I "HADERSFILD"

Poslije pređenog određenog životnog ili profesionalnog puta javlja se potreba za preispitivanjem sopstvenih stavova i postignuća. Razlog tome može biti ili čovjekova želja da podvuče crtu na dotadašnji život ili jednostavno presabiranje "rezultata" koje će poslužiti za dalje životne, profesionalne i stvaralačke napore k hijerarhijski značajnijem postignuću.

Često se dešava da poslije nekoliko godina provedenih van zemlje svaki pojedinac želi da preispita svoje dotadašnje rezultate i, ukoliko je nezadovoljan njima odluči promijeniti dotadašnji način i stil života.

Najpotrebnije je preispitati svoju životnu prošlost u uslovi- ma učešća u dekonstruktivnim momentima društva. Spoznaja (ne)djela učinjenih u takvim smutnim vremenima je neophodnost uspostave povjerenja među urušanim društvenim segmentima. Tako nešto je u modernom vremenu najpotrebnije južnoslovenskom ambijentu. U tome je i ključ rješenja mnogih nedaća.

Vraćajući se poslije desetogodišnjeg boravka u engleskom gradu Hadersfildu, u svoje rodno mjesto u Banatu, jedan tridesetogodišnjak u istoimenoj predstavi, nazvanoj po ovom jorkširskom gradu, naveo je i svoje drugove da temeljito preispitaju svoju prošlost i svoje mizerne živote. Kada se drugari iz generacije sretnu poslije dugogodišnjeg neviđanja i nekomunikacije glavna tema razgovora su njihova postignuća. Takav susret generacije predstavlja jedno od prvih životnih preispitivanja. Nije bitno da li je taj generacijski susret poslije dolaska iz Hadersfilda ili je to susret poslije mnogo godina na proslavi mature ili diplomiranja. Priča o preispitivanju postignuća je ista i, na brzu ruku, za nekoliko minuta se ona saopšti. Kada je više drugara iz generacije, ima se samo nekoliko minuta za životno pojedinačno preispitivanje. Nasuprot tome, kada je manje drugara, kao u predstavi "Hadersfild"

Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda, znatno je više vremena da se progovori o prošlim životima. A pošto je više vremena onda se ima mogućnosti i za upotrebu suvišnih riječi, ali i upotrebu arsenala psovki. Ispoljen je žal za duhovnošću koja lagano odumire i koja se i pored razvojnih momenata društva ne da ne može vratiti, nego je na mnogo nižem nivou nego kada je mladić Raša otišao, prije desetak godina, na studije u Hadersfild.

Kada se ima i više vremena za preispitivanje prošlosti i sopstvenog života u prvi plan izbija prijateljstvo i praštanje. Nekadašnji prijatelji na južnoslovenskom prostoru koji su bili, pored ostalog, i tridesetogodišnjaci postadoše neprijatelji, a veoma su tvrdi na praštanju. Međutim, nije ključno pitanje da li oprostiti ili ne prijatelju, već da li oprostiti vremenu i društvu u kome se živjelo. Ako je osnovna razvojna tendencija da se s razvojem društva razvija i cjelokupno postignuće u životnom, profesionalnom i spoznajnom sistemu, primjer "Hadersfilda", a i cjelokupnog života pokazuje da se zapravo s razvojem društva postiže određeni inverzni napredak, koji ne znači ništa drugo nego, to da na jednoj strani nešto dobijate u tehničko-tehnološkom smislu, a na drugoj mnogo više gubite u spoznajnom i fundamentalnom smislu. Zbog toga i Raša i njegovi drugari u preispitivanju sopstvene prošlosti kada se zapitaju: Gdje su to stigli? - ni sami ne znaju odgovor. Pa umjesto praćenja vremenske ravne niti i razvojnih segmenata jezika i izražavanja, koji bi trebalo da su se za desetak godina boravka u Hadersfildu znatno obogatili rafiniranijim govorom, imamo sočne psovke ili novi rječnik gađenja i prezira. Kriza preispitivanja životne prošlosti u bilo kojem obliku i bilo kojoj životnoj dobi je svugdje ista.

*Prof. dr. sc. Srđan Vukadinović*

# ONA I NJIH ČETVORICA

Fausto Paravidino: GAVRILO,  
Gradsko pozorište "Jazovac", Banja Luka,  
režija Željko Stjepanović

Što bude kad u stan u kome žive četiri mladića, koji sanjaju o glumačkoj karijeri, dođe žena s kojom sva četvorica spavaju, ona zatrudni i oni nagađaju tko je (ne)sretni otac? Rodit će se Gavriilo, anđeo čuvar, donosilac vijesti. Prvo pa muško!



Talijanski autor Fausto Paravidino je u sami sadržaj ove naoko nepretenciozne komedije unio svoja iskustva kazališnog redatelja koji je postavljao i prevodio Shakespeareove drame. Koji je kao scenarist surađivao na jednoj talijanskoj sapunici. Uz to vodio dramsku radionicu. Paravidino je napisao i postavio nekoliko drama a jedna od njih je i ova čiji je originalni naslov "Gabrielle".

Četiri mlada glumca – Dejan Zorić, Mario Lukić, Ljubiša Savanović i Draško Vidović i također mlada glumica Dragana Marić su poletno, lepršavo i podjednako dobro ispunili korektnu redateljsku zamisao Željka Stjepanovića. Na sceni skromne momačke sobe oni sanjaju, raduju se, plaču, svađaju i nasmijavaju publiku. Izbor glazbe koju potpisuje sam redatelj je efektan. Sat i pol, koliko traje ova predstava, prošlo je kao dlanom o dlan!

*Žarko Milenić*

Press konferencija za predstavu HADERSFILD,  
Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd

## PREISPITIVANJE KVALITETA MODELA ŽIVOTA KOJI ŽIVIMO

Po rečenom na press- konferenciji, uz predstave iz dosadašnjeg takmičarskog dijela XXIV Festivala pozorišta u Brčkom i predstava HADERSFILD, Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda, je još jedna u nizu bolnih spoznaja o promašenosti života koji živimo, traženju izlaza u samozaboravu, alkoholu, drogama, opijatima, a po kvalitetu je to predstava koja bolno dira publiku, duboko se urezuje u pamćenje i dugo pamti. U Srbiji je to jedan od najvećih novijih i najbolje prihvaćenih pozorišnih projekata, rečeno je. Jedno od bitnih izražajnih umjetničkih srestava u predstavi je sočna psovka koje ima u skoro u svakoj rečenici teksta.

Dr. Srđan Vukadinović je kazao da se i ova predstava uklapa u moto Susreta „Likovi kao okosnica pozorišne priče“ te da je to generacijska drama o preispitivanju i sumiranju naših života, ispričana kroz sudbine nesvršenih studenata koji se nakon nesvršenog studija vraćaju preispitivanju svojih života putem modela vrednota koji je odlika tranzicijskih društava. HADERSFILD se nastavlja na novi tok drame koji su već trasirali Bukovski, Ognjanović a Šajtinac to uspješno nastavlja, kazao je Vukadinović.

Dr. Darko Lukić je kazao „da je riječ o još jednom tekstu koji nas se tiče. Insistirali smo na repertoarskom tekstu a ovaj tekst to jeste“, pojasnio je Lukić. Od pet novih referentnih tekstova koji su nastali u Srbiji selektorsko vijeće Festivala se odlučilo za ovaj tekst koji problematizira sukob dva mentaliteta i koji nije samo dobar tekst nego je to i priča o tranziciji transponirana kroz modernu dramaturgiju, kazao je još Lukić.

Dr. Muhamed Dželilović je kazao da se radi o još jednom bolnom tranzicijskom periodu punom bolnih sukoba. „To smo, ustvari, mi“, bio je eksplicitan Dželilović. Predstava dodiruje i obradjuje nama bolne probleme, naše živote, sukobe, podijeljene svjetove, suočava nas s nama bliskim, sa onim što boli, kazano je. Dželilović je još kazao da u tranziciji očito najveći ceh plaćaju mladi ljudi, mlade generacije, koji spas i izlaz traže u drogi, alkoholu, traže izlaz ali ga ne nalaze. Predstava tangira i na gledaoca ostavlja vrlo jak dojam, kazao je još Dželilović.

Suvad Alagić

Ove godine u okviru pratećeg programa XXIV susreta pozorišta u Brčkom, a u organizaciji Književnog kluba Brčko distrikta, održane su dvije promocije knjiga renomiranog nakladnika ZALIHICA iz Sarajeva. To je bio dovoljan razlog da progovorimo nekoliko riječi s gospodinom Almirom Zalihićem, jednim od najpoduzetnijih i najprestižnijih nakladnika u BiH ali i u Regionu.

**Almir Zalihić,**

**direktor izdavačke kuće ZALIHICA iz Sarajeva**

## **ZA 3 GODINE POSTOJANJA ZALIHICA OBJAVILA 80 PRESTIŽNIH NASLOVA**

Razgovarao Suvad Alagić

**Prije svega hvala Vam na dolasku u Brčko i na tome što ste promocijama svojih knjiga „Vidimo se jučer“ pjesnikinje Ljubice Ostojić i „Kozmologija riječi“ o pjesniku Amiru Brki, autora Voje Vujanovića, uveličali prateći program ali i još jednom svojom izdavačkom agilnošću skrenuli pažnju na prilično sumornu sliku i pasivnost kada je u pitanju izdavačka produkcija u BiH:**

Izdavačka kuća ZALIHICA postoji već tri godine, do sada je objavila preko 80 naslova, što je za bosanskohercegovačke prilike gotovo impozantan broj. Knjiga Ljubice Ostojić je objavljena u Biblioteci „Iza Riječi“ u kojoj ZALIHICA objavljuje ono što je ponajbolje u suvremenom bosanskohercegovačkom stvaralaštvu. Ljubica Ostojić je kao etablirani i vrlo ugledni autor svojom knjigom, „Vidimo se jučer“ našoj kući učinila iznimnu čast i zadovoljstvo a prilikom dosadašnjeg distribuiranja knjige do nas je došlo niz spoznaja da je knjiga vrlo dobro varolizirana i da nalazi svoj put do čitatelja. Naravno ova će knjiga svojim kvalitetom, mi se nadamo, biti nominovana za nekoliko književnih nagrada koje se u BiH dodjeljuju.

**Kako danas izgleda biti izdavač u BiH?**

Da Vam iskreno kažem to je jedan vrlo težak i vrlo rizičan posao i u BiH se ovim poslom bave uglavnom zaljubljenici u knjigu pa nije nimalo slučajno da su uglavnom u većini izdavačkih kuća vlasnici pisci, umjetnici, ili eventualno bivši novinari koji su se bavili kulturnom itd. Imamo nekoliko primjera: vlasnici izdavačke kuće „Buybook“ su Goran Samardžić i Damir Uzunović, vlasnik izdavačke kuće „Vrijeme“ Zenica je Muamer Spahić koji je dugo godina u „Ljiljanu“ vodio izdavačku djelatnost, vlasnik vrlo respektabilne izdavačke kuće „Conektumaetarihi“ je takođe je dio direktor izdavačke djelatnosti „Ljiljana“ i sam se bavi publicistikom, Šimo Ešić vodi „Bosansku riječ“ iz Tuzle, Ivica Vanja Rorić vodi „Bosansku riječ“ iz Sarajeva, evo i ja, i da ne nabrajam dalje. Danas je izdavaštvo u BiH iz niza razloga, a prvenstveno zbog nedo-



voljne potpore institucija koje bi po logici bile zadužene da brinu o knjizi, ili to čine u nedovoljnoj mjeri, vrlo rizičan, vrlo naporan, vrlo sporohodan posao, ali eto, uz pomoć i strpljivost autora to nekako opstaje i naravno uz pomoć Federalne fondacije za izdavaštvo, iako je ta pomoć jako bitna ona je nedovoljna jer je ona upućena samo na to da proizvedemo knjigu a nemamo ono što je danas vrlo potrebno. Nemamo Fondaciju za bibliotekarstvo koja bi određen broj primjeraka svake knjige otkupila i uputila u biblioteke i tako olakšala i bibliotekama, izdavačima i naravno i autorima.

**Vaše gostovanje u Brčkom završavate promocijom knjige KOZMOLOGIJA RIJEČI o pjesniku Amiru Brki autora Vojislava Vujanovića?**

Knjiga „Kozmologija riječi“ je poliptih o pjesniku Amiru Brki, svojevrsan ekces u našoj i kulturnoj i književnoj javnosti, jer u proteklih desetak godina u BiH je vrlo raširen način etabliranja pisca - usmeno. Neredovnost izlaženja časopisa, nedovoljna, da tako kažem, zainteresiranost književnih kritičara, opća medijska slika koja se kreće između određenih lobističkih, klanovskih krugova, stvorilo je jednu situaciju koja je vrlo pasivizirana i u krajnjem slučaju vrlo problematična. Ustrajnost Voje Vujanovića da književni talentat pjesnika Amira Brke prepozna 1996. nakon izlaska njegove prve knjige, i da sustavno prati i ispiše tekstove o svim kasnijim knjigama gosp. Brke, a broj već danas dostiže dvadesetak, je rezultirala knjigom o kojoj govorimo, i ne samo to gospodin Vujanović na jedan vrlo stručan, precizan, tačan, eksplicitan i hrabar način situira jednog mladog pjesnika, uslovno rečeno jer u Bosni smo svi mladi do „šezdesete“, ukazujući na njegovu bitnost koja je prepoznata i u Regionu ali i šire.